

Referințe bibliografice

1. Marius Marginean. Dimensiunea sociala a medicului de familie. În: https://www.academia.edu/9724633/Dimensiunea_sociala_a_medicului_de_familie (accesat: 01.10.2019).
2. Țirdea T.N. Bioetică: teorie și practică. Chișinău: CEP „Medicina”, 2016. 224 p.
3. Țirdea T.N., Gramma R.C. Bioetica medicală în sănătate publică. Chișinău: Casa editorială-poligrafică Bons Offices, 2007. 247 p.
4. Ghid privind aplicarea procedurii de comunicare și consiliere a pacienților. Chișinău, 2018. 39 p.
5. Drepturile omului în îngrijirea pacienților: ghid pentru practicieni România / Centrul pentru Politici și Servicii de Sănătate. Buzău: Alpha MDN, 2015. 364 p.
6. LEGEA Republicii Moldova Nr. 264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic.
7. Rubanovici, L., Rusnac, D. Cunoștințe și opinii despre importanța bioeticii în sistemul sociomedical autohton: studiu empiric. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Chișinău: Centrul Editorial-poligrafic „Medicina”, 2018. 355 p.
8. Ojovanu V., et al. Prezența bioeticii în instituțiile medicale din Republica Moldova și rolul factorilor de decizie. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare, Chișinău: Centrul Editorial-poligrafic Medicina, 2018, p.17-26.

INTERCONEXIUNEA BIOETICII CU SECURITATEA UMANĂ ÎN CONTRACARAREA AMENINȚĂRILOR GLOBALE CONTEMPORANE

Serghei Sprincean, dr. hab. șt. polit., conf. univ., cercet șt. coord., secretar științific, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al MECC, Chișinău, R. Moldova, sprinceans@yahoo.com

Teodor N. Țirdea, dr. hab. în filoz., prof. univ., Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, R. Moldova
tirdea_teodor@mail.ru

INTERCONNECTION OF BIOETHICS WITH HUMAN SECURITY IN CONTRACTING CONTEMPORARY GLOBAL THREATS

The bioethical and human security problematics are defending social equity, human rights and pleading for eliminations of human risks in the context of global changes. The social, economic, political, military, cultural or environ-

mental processes, phenomena and events, are inter-dependent, inter-influencing each other. Contemporary global crisis is characterized by complexity and multi-dimensioning, determining the appearance of a row of risks and menaces to national, regional or even global security. The imperative necessity of contracting contemporary global threats at the level of protection of human person can be fulfilled through reconceptualization at local, regional and global scales, in methodological and bioethical ways, of the perspectives of strengthening human security.

Bioetica în spațiul politic în conexiune cu problematica securității umane se manifestă diferit, în dependență de caracteristicile de bază ale acestor spații, reieșind din setul de așteptări sociale și necesități specifice securitare față de metoda bioetică de asanare a crizei globale, cât și în funcție de scopurile și sarcinile concrete trasate în fața comunității științifice care coordonează lansarea bioeticii ca disciplină teoretico-metodologică, dar și ca domeniu practic de implementare a valorilor și principiilor bioetice [1].

Diversele diferențe culturale, religioase, etice, mentale, socio-politice sau tehnologico-economice, ca nivel de viață și standarde de calitate, caracteristice unui număr enorm de comunități umane ce populează planeta Pământ contribuie, pe de o parte, la fortificarea potențialului omenirii de a face față celor mai violente și distrugătoare efecte și rezultate ale crizei globale pluridimensionale, prin diversitatea pe care o creează, dar pe de altă parte, constituie un impediment în găsirea unor elemente sociocivilizaționale comune dintre diverse comunități, în vederea realizării unei coordonări și organizări mai eficiente ale omenirii în ansamblu, în condițiile necesității unei reacții coordonate și prompte a factorilor de decizie de cel mai înalt nivel la provocările crizei mondiale ce afectează diverse domenii ale vieții sociale [2].

Identificarea elementelor și caracteristicilor etico-morale și civilizaționale comune tuturor comunităților umane, a metodelor și tehnologiilor sociale de dirijare și management societal devine cea mai importantă sarcină a bioeticii ca știință a supraviețuirii, așa după cum a fost gândită de fondatorul ei – Van Rensselaer Potter, ancorată adânc în contextul socio-civilizațional contemporan și cu o implicare pleneră în spațiul politicului, în domeniul securității umane și al deciziilor strategice la nivel global. Elaborarea de către biologul american amintit mai sus a teoriei bioetice, ca o concepție a supraviețuirii și securizării globale a progresului social,

securitatea și depășirea crizelor globale poate fi un obiectiv realizabil doar în condițiile bioetizării politicului și a vieții sociale prin promovarea unor astfel de principii precum cel al biocentrismului, coevoluției, responsabilității, cooperării atât dintre state și alte instituții internaționale, responsabile de implementarea strategiei de dezvoltare durabilă, cât și dintre societate și natură [3].

Dimensiunea nonmilitară a securității a câștigat teren în fața celei militare, mai cu seamă în ultimele decenii. Motivul principal este simplu și evocat mult prea des în studiile de securitate: conștientizarea faptului că, odată cu sfârșitul Războiului Rece, amenințarea militară de mare amploare s-a diminuat, fiind înlocuită de noi riscuri, pericole și amenințări de natură politică, economică, socială, ecologică etc. Cu toate acestea, se constată existența unor constante determinante pentru perioada post-război rece: nevoia de democratizare și dezvoltare nu numai a fostelor țări comuniste, ci și a altor state slab dezvoltate din toată lumea.

Securitatea umană, ca o nouă concepție constructivistă în studiile de securitate care a determinat apariția de noi dimensiuni în cercetarea domeniului securității, a fost generată de critica la adresa neorealismului și înseamnă asigurarea securității concentrată pe interesele și nevoile individului uman, iar interesele de securitate ale colectivității și statului sunt secundare și inferioare ca prioritate față de securitatea persoanei [4]. Ca rezultat al evidențierii rolului individului în procesul de securizare, problema securității capătă noi valențe, pe lângă cele militare, precum aspecte economice, ecologice, societale, politice, chiar și lingvistice și discursive (Jaap de Wilde) sau semnificații etice prin implicarea sistemului de principii morale și valori personale ale individului. În acest ultim context, securitatea devine o problemă de etică în condițiile în care securizarea se remarcă ca o componentă de bază a realizării binelui comun.

În cadrul concepției securității umane se pune un accent special pe importanța asigurării intereselor individului uman ca componentă fundamentală a societății viitorului, fiind, totodată și partea cea mai vulnerabilă, cea mai puțin protejată și mai ușor distructibilă a societății. Cu toate acestea, conceptul și practica securității umane se confruntă cu unele provocări serioase care trebuie să fie identificate, analizate și explicate autorităților publice relevante și factorilor de decizie politici, dacă se dorește să se realizeze o analiză profundă a situațiilor critice și o implementare mai sustenabilă a modelelor de securitate umană. Provocările-cheie în

conceptualizarea noțiunii de securitate umană provin din insuficiența de coerență și sistematizare teoretică, din lipsa abordărilor interdisciplinare și a cooperării dintre savanții din domenii diverse dar care sunt coagulați de un singur scop final al muncii lor de cercetare, din lipsa unei metodologii comune de studiu și evaluare, din percepția greșită precum că conținutul concepției securității umane reprezintă o abordare totalmente inedită în a găsi un echilibru adecvat între domeniul asigurării securității în societate și a altor drepturi și libertăți ale omului [5].

Problemele și situațiile ce conțin amenințări și riscuri potențiale semnificative la adresa securității subiecților umani, induc opiniei publice, factorilor de decizie, o nouă atitudine și abordare la un cu totul alt grad de vigilență și preocupare pentru problema priorității intereselor publice în fața celor individuale. Această dilemă nu poate fi soluționată pe deplin și fără echivoc prin referință doar la atitudinea bioeticii contemporane față de procesele bio-tehnologice sau de cercetare [6]. Discrepanța poate fi diminuată prin raportarea permanentă la primordialitatea de a urmări perspectivele de generalizare și diseminare a cunoștințelor obținute în urma progresului științei, deoarece prioritizarea interesului public în fața celui individual, cu urmări negative pentru securitatea umană, poate să submineze din temelie încrederea în echidistanța și corectitudinea factorului de decizie ca pârghie de protecție a persoanei contra abuzurilor sistemului social și normative [7]. Astfel, în contextul echilibrării importanței sociopolitice a intereselor colective și personale se va promova o nouă paradigmă de adoptare a deciziilor politice ca instrument de asigurare a realizării și de protecție a interesului individual în fața abuzurilor motivate de interesul colectiv sau de stat.

Noțiunea de securitate la nivel conceptual, după încheierea Războiului Rece, și-a extins conținutul simultan, pe orizontală și verticală. Extinderea dată se referă la includerea a 7 aspecte non-militare de bază, cum ar fi: sectorul mediului ambiant, economic, alimentar, sanitar, personal, sectorul securității comunitare și securitatea politică. Această combinație de dimensiuni non-militare ale securității au generat conceptul nou de securitate umană ca o nouă etapă în conceptualizarea fenomenului securitar. Noțiunea de securitate umană menționată de ONU în Raportul asupra dezvoltării umane a Organizației Națiunilor Unite din 1994 a evoluat de atunci într-o serie de noi definiții, concepte și abordări teoretice ale securității ființei umane.

Conceptul de securitate umană este în mod inerent legat de concep-

tul de dezvoltare umană, este teoretic fundamentat, modern și atractiv, cu toate acestea, este dificil să fie pus în aplicare în totalitatea amplitudinii sale teoretice. Concepția privind securitatea umană completează noțiunea de securitate națională și internațională, concentrându-se mai mult pe componenta umană și nu pe infrastructura critică, instituții sau teritoriu. La momentul actual, securitatea umană a devenit un element fundamental al conceptelor și politicilor de securitate națională, regională, internațională și chiar globală. Concepția privind securitatea umană a devenit, de asemenea, o motivare logică care determină într-o anumită măsură, modul de formare și punere în aplicare a politicilor publice.

Dezvoltarea conceptului de securitate umană a fost profund influențată de contextul politic și de securitate de după sfârșitul Războiului Rece. Mai mulți factori au creat un spațiu cognitiv care a fost necesar pentru dezvoltarea unui astfel de concept, precum scăderea amenințării comunității internaționale cu declanșarea unui război nuclear la nivel mondial, predominanța amenințărilor netradiționale și non-militare, democratizarea, consolidarea drepturilor și libertăților omului în contextul evoluției politicilor naționale și internaționale, creșterea gradului de conștientizare a populației, dar și a elitelor și clasei politice cu privire la importanța vieții umane și a bunăstării, consecințele globalizării, amplificarea sărăciei și a diferențelor între statele și societățile dezvoltate și cele aflate în curs de dezvoltare, creșterea numărului conflictelor armate și violente locale și regionale, liberalizarea regimului de portarmă în multe zone din lume.

Deoarece fenomenele menționate mai sus sunt caracteristice pentru întreaga societate, acestea creează un nou context de conceptualizare a securității umane ca un fundament pentru promovarea interesului național al statelor care se dezvoltă în acord cu paradigma democratizării. Unele regiuni ale lumii se confruntă cu multe conflicte în context social, cultural, economic și geostrategic, fiind într-o situație diferită de alte regiuni mai sigure. Acestea constituie alte motive pentru care au fost dezvoltate numeroase definiții academice și politico-aplicative (similare, dar ușor diferite) ale fenomenului securității umane.

O analiză comparativă a diversității de abordări ale fenomenului securității umane relevă o mare varietate de amenințări și riscuri securitare potențiale direcționate împotriva oamenilor și comunităților umane. Majoritatea dintre aceste amenințări și riscuri securitare fac parte din categoria amenințărilor non-tradiționale, cu toate acestea, amenințările și riscurile

securitare tradiționale, caracterizate de aplicarea violenței și forței militare, sunt la menținute în categoria celor probabile de către specialiștii în acest domeniu. Prin urmare, spectrul de amenințări și riscuri securitare vizează domeniul economic, politic, demografic, alimentar, al sănătății, de mediu, amenințări și riscuri securitare personale, amenințări și riscuri la adresa securității comunitare, crima sub toate formele, inclusiv terorismul, dezastre naturale, conflictele violente și războaiele, genocidul etc.

Cu toate acestea, conceptul de securitate umană, de fapt se referă la aproape toate aspectele de securitate, amenințări și riscuri. Întrebarea este cum să fie construită teoria securității umane și realizată aplicarea acesteia în practică, dacă se referă la toate aspectele securității. Ceea de ce cu adevărat e nevoie, este elaborarea unui indice de securitate umană, așa cum deja a fost propus și discutat de unii specialiști și savanți. Astfel, acest indice ar permite comunității internaționale să monitorizeze situația securității umane în zonele de criză și în alte părți în mod sistematic și permanent. Acest fapt ar da un punct de reper pentru acțiunile preventive de asigurare a securității umane, printr-o organizare mai bună și mai cuprinzătoare de pregătire și contracarare a diferitor amenințări și riscuri securitare.

În consecință, ca urmare a demersurilor comunității academice, și ONU a extins definiția oficializată a amenințărilor și riscurilor securitare la adresa păcii și stabilității internaționale, incluzând conflictele dintre state și crizele de securitate umană. Conflictele armate interne, persecuțiile politice sau aplicarea violenței contra persoanelor umane, alte încălcări extreme ale drepturilor omului la nivel local, pot fi tratate din perspectiva metodologiei de calificare a ONU ca amenințări la adresa păcii și securității internaționale. Multe documente ale ONU reflectă faptul că pacea și securitatea internațională din ce în ce mai des subliniază importanța și prioritatea asigurării securității umane ca un aspect tot mai relevant, mai cu seamă dacă vizează pericolul terorismului în coraport cu condițiile de viață și ființare bio-socială.

Ca urmare a progresului tehnico-științific, omenirea a obținut accesul la un șir de tehnologii biomedicale capabile să modifice din temelii fundamentele socio-civilizaționale, bio-sociale și spiritual-morale a societății umane contemporane [8]. Omul, prin condiția sa firească de catalizator al valorilor materiale și spirituale, a devenit, în consecință, nu doar o măsură a succesului implementării noilor politici de transformare a sociumului în conformitate cu teoriile eugeniste și biologiste, dar și un obiect important al

eforturilor de revigorare morală, promovate prin teoria bioetică.

Securitatea umană, prin definirea celor trei planuri de bază ale sale: libertatea de necesități, libertatea de frică și dreptul de a trăi cu demnitate, trasează, de fapt, obiectivele politice ale bioeticii de realizarea a acestor deziderate. Libertatea de necesități se prezintă a fi un obiectiv de realizat, ca o stare în care necesitățile specific omului (fiziologice, spiritual și sociopolitice) nu vor mai constitui un impediment în progresul său personal sau o sursă de insecuritate. Libertatea de frică, însă, se remarcă ca o stare psihoemotivă prin care individul uman este scutit de grija și frica viitorului prin politici sustenabile și raționale, echitabile și participative. Iar dreptul de a trăi cu demnitate încununează eforturile securitare prin conferirea unei valori etice produsului final – creșterea calității vieții umane. Iar în aspect aplicativ, atât bioetica prin elaborările sale metodologico-conceptuale, cât și securitatea umană contribuie la soluționarea unei probleme de importanță majoră în plan mondial: definirea perspectivelor sistemului internațional și al civilizației umane în ansamblu, de a contracara efectele negative ale crizei globale.

Referințe bibliografice

1. Sprincean S. Securitatea umană și bioetica. Monografie. Chișinău: Tipogr. Centrală, 2017, p.36.
2. Țirdea T.N. Demnitatea umană din perspectivă planetară și bioetică. În: Educația în Bioetică și Drepturile Omului în România. București: UNESCO, 2006, p.57.
3. Цырдя Т.Н. *Становление биоцентрической методологии – императив этики эпохи высоких глобальных технологий.* În: Человек в пространстве болезни: гуманитарные методы исследования медицины. Саратов: Издательский центр «Наука», 2009, p.57.
4. Buzan B. Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională de după războiul rece. Chișinău: Cartier, 2000. 104 p.
5. Поттер В.Р. Биоэтика: мост в будущее. Киев: Видавец В. Карпенко, 2002, p.109.
6. Fukuyama Fr. Viitorul nostru postuman: consecințele revoluției biotehnologice. București: Editura Humanitas, 2004. 83 p.
7. Roșca L. Supraviețuirea, moralitatea și potențialul personalității umane: analiză teoretico-metodologică. Monografie. Chișinău: CEP UASM, 2007. 216 p.
8. Барбур И. *Этика в век технологий.* Москва: ББИ им. Св. Апостола Андрея, 2001, p.165.